

По-друге, ми спостерігаємо їх у дії: полювання, харчування, спосіб життя в цілому. «Кум ворухнувся, потягся, повільно випростався й ліниво вийшов на пласький майданчик, де щойно дуріли брати. Постояв кілька секунд – виточена завмерла постать, залита місячним сяйвом, – і раптом підскочив щосили, немов його гедзь укусив. Злетів угору, перевернувся в повітрі на сто вісімдесят градусів, опустився на пружні лапи – де щойно була голова, стирчав у небо прямий грубий хвіст» [1, с. 185].

Розповідь у творі ведеться від першої особи, що дає змогу реципієнтові стати членом вовчої зграї, надаючи таким чином читачу змогу заглибитись у внутрішню значимість образів та провести власний аналіз прочитаного: «Мої з самого ранку завзято мишкували, зосереджено розкопуючи нори гризунів. З-під кігтів летіли фонтани землі. Під'ярки раптово зупиняли енергійні дружні рухи, прислухалися, встромивши носи в нори... І войовничо фиркнувши, бралися до справи активніше, відкидаючи задніми лапами, намов граблями, грудки наритої землі» [1, с. 196]. У випадку з проявом ревності з боку вовка, читач відчуває нетваринну агресивність і хитрість (вовк заганяє людину в пастку).

Отже, образи вовків у творі Галини Вдовиченко «Тамдевін» повністю сформовані, набувають послідовного розкриття упродовж усього твору, даючи змогу реципієнту не втратити значеннєвих ліній. Ці образи сприяють і розкриттю образів людей, які діють подібно до вовчої зграї, але їхня поведінка невиправдана в порівнянні із чотирилапами.

ДЖЕРЕЛА

1. Вдовиченко, Г. Тамдевін. Вовчі історії замку Гербуртів : збірка / Г. Вдовиченко ; передм. Г. Пагутяк. – Харків : Книж. клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 224 с.

ЛЕКСИКА-ТЭМАТЫЧНАЯ КЛАСІФІКАЦЫЯ КАМПАРАТЫЎНЫХ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ МОВЫ ТВОРАЎ ЯКУБА КОЛАСА

В. А. Дробатаў

Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны», Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік З. У. Шведава, канд. філал. навук, дацэнт

Аналіз тэматычнай прадстаўленасці аб'ектаў параўнання ў мове мастацкіх твораў Якуба Коласа дакладна і дастаткова поўна выяўляе ідыястыль мастака, які характарызуецца шырокім спектрам параўнанняў, шматграннасцю ўспрымання свету, хаця нельга не заўважыць перавагу ў выбары аб'ектаў параўнання тых прадметаў і паняццяў, якія акружаюць беларуса як прадстаўніка сялянства, якія найбольш блізкія яму. Письменнік дэманструе народна-паэтычны, дынаміка-статычны, сялянскі, прыземлены свет. Тэматычная класіфікацыя аб'ектаў параўнання дазваляе адзначыць, што аб'екты, скарыстаныя Я. Коласам ва ўстойлівых параўнаннях, выяўляюць яго асацыятыўнае поле параўнанняў, якое нясе адбітак і агульначалавечых, і нацыянальных, і індывідуальных уяўленняў пісьменніка аб рэчаіснасці і якое ў пэўнай ступені рэалізуецца ў яго творчасці [1, с. 295].

Кампаратыўныя фразеалагізмы, якіх у мове твораў Я. Коласа намі выяўлена 785 адзінак [2], паводле аб'ектаў параўнання можна падзяліць на наступныя групы: прадметы побыту, назвы жывых істот, назвы флоры, назвы асоб, назвы з'яў прыроды.

Самую шматлікую і найбольш цікавую групу фразеалагізмаў складаюць фразеалагізмы, кампарант якіх называе **прадметы побыту**, якія ў сваю чаргу падзяляюцца на наступныя падгрупы:

1) назвы прылад працы, напрыклад: *як абыцугамі* ‘вельмі моцна, не ў меру моцна (сціснуць, здушыць)’; *як кляшчамі* ‘моцна (сціснуць)’; *як пуга* ‘імгненна, хутка, з вялікай сілай уздзеянне’; *як тапаром* ‘моцна, рэзка (ударыць)’ і інш.;

2) назвы прадметаў побыту жыхароў вёскі, напрыклад: *як з вядра* ‘надта вялікім патокам, струменем (ліць, паліць і пад.)’; пра праліўны дождж’; *як у гаршку* ‘душна і спякотна’; *як шнур* ‘высокі ростам’; *як шчотка* ‘густы’ і інш.;

3) назвы ежы, напрыклад: *як бы маслам на сэрцы* ‘вельмі прыемна (зрабіць каму-н.)’; *як пірог на той паліцы* ‘пра месяц на чыстым ад воблакаў начным небе’; *як цукар у вадзе* ‘бяследна (знікнуць, прапасці)’ і інш.;

4) назвы адзення, абутку і іх частак, напрыклад: *не варты бота* ‘пра таго, хто не заслужоўвае павагі, нікчэмны’; *стаптацца як лапаць* ‘пастарэць, стаць старым, дасягнуць пажылога ўзросту’; *як сцелька* ‘да непрытомнасці, зусім (напіцца)’ і інш.;

5) назвы здабыткаў цывілізацыі, напрыклад: *як бомба* ‘неспадзявана, нечакана, непрадбачана, імкліва (з’явіцца, прыйсці)’; *як куля* ‘вельмі хутка, імкліва (бегчы, уварвацца і г. д.)’; *як ракета* ‘ярка’; *як хто з пісталета страляе* ‘інтэнсіўна, з вялікай хуткасцю’ і інш.

Чалавек вельмі доўгі час суіснуе з рознымі зьярамі, як драпежнымі, так і з хатнімі. Яны, як і птушкі, рыбы, насякомыя і іншыя **прадстаўнікі жывёльнага свету**, выкарыстоўваліся як аб’екты параўнання з улікам іх уласцівасцей:

1) драпежнікі і хатняя жывёла, напрыклад: *як авечка* ‘маўклівы, ціхі, пакорлівы’; *як бык* ‘дужы, здаровы’; *як ваўчыха* ‘раз’юшана’; *як воўк на парасе* ‘прагна, не адрываюча вачэй’; *як ліс* ‘хітра, лісліва’; *як каня запрог у воз* ‘бязлітасна, жорстка (эксплуатаваць)’ і інш.;

2) птушкі, напрыклад: *як арол* ‘вольна, свабодна’; *як спуджанья верабейчыкі* ‘імкліва, вельмі хутка, рухава’; *сівы, як голуб* ‘зусім сівы; з валасамі, якія страцілі сваю афарбоўку’; *як каршун* ‘раптоўна і імкліва (накінуцца, напасці на каго-н.)’ і інш.;

3) насякомыя, напрыклад: *як вош на лоб* ‘навідавоку’; *як камароў у балоце* ‘многа’; *як той клешч* ‘павольна, марудна, ледзь-ледзь (рухацца)’; *як божа кароўка* ‘марудна, павольна (выходзіць)’ і інш.;

4) рэптыліі, напрыклад: *як змяя* ‘звілісты, з заваротамі, загібамі’; *як жаба гразі* ‘звыш меры, вельмі моцна (напіцца)’; *звівацца, як вуж* ‘хітрыць, лаўчыцца, ліслівіць, дамагаючыся чаго-н. або спрытна выкручваючыся’ і інш.;

5) рыбы, напрыклад: *халодны, як рыба* ‘стрыманы ў праяўленні пачуццяў’; *як уюн* ‘спрытна выгінаючыся, выкручваючыся’; *як рыбка з вадой* ‘неразлучна, пасяброўску, дружна’ і інш.

Раслінны свет у жыцці чалавека, як і жывёльны, адыгрывае немалаважную ролю: людзі захапляюцца прыгажосцю кветак, дрэваў, і адначасова расліны не толькі задавальняюць эстэтычныя патрэбы чалавека, але з’яўляюцца неабходным элементам існавання, які забяспечвае жыццё. Нездарма беларус так прывязаны да зямлі. Таму назвы раслін знайшлі адлюстраванне і у кампаратыўных фразеалагізмах. Можна вылучыць наступныя падгрупы ўстойлівых параўнанняў, у ролі кампанента ў якіх выступаюць **назвы флары**:

1) дрэвы і кустарнікі, напрыклад: *як асіна* ‘моцна, трапятліва, усхвалявана’; *як вішанька ў садзе* ‘міла, прывабна’; *як дуб* ‘пра здоровага, вялікай фізічнай сілы чалавека’; *як каліна пры даліне* ‘пышна, раскошна’; *як ліпка* ‘поўнаасцю, чыста абабраць’ і інш.;

2) расліны, якія вырошчваюцца людзьмі і/ці ўжываюцца для ежы, напрыклад: *чырвоны, як бурак* ‘падобны колерам на бурак, лілова-чырвоны’; *сытаць, як бобам*

‘гаварыць вельмі хутка’; як *арэхі* ‘спрытна, умела (рабіць што-н.)’; як *рэпу грызці* ‘бойка, гладка, без запінкі чытаць, маліцца’ і інш.;

3) кветкі, напрыклад: як *макам загарэцца* ‘прачырванець ад вялікага хвалявання’; *зацвісці*, як *ружа* ‘запунсавець (ад радасці, задавальнення)’ і інш.;

4) іншыя расліны, напрыклад: як *палын агоркла* ‘моцны, трывалы’; як *моху касмык* ‘скудлачаны, лахматы’; *нібы хмель віецца* ‘заляцацца да каго-н.’ і інш.

Навакольны свет чалавек пазнае праз сябе і людзей, якія яго акаляюць, таму **назвы асоб і саматызмаў** знайшлі сваё адлюстраванне ў кампаратыўных фразеалагізмах, якія выкарыстоўваў Я. Колас:

1) назвы роднасных і сваяцкіх адносін, напрыклад: як *брат з братам* ‘сардэчна, ва ўзаемнай згодзе’; як *сына* ‘сардэчна, вельмі моцна’; як *родных цётка* ‘шчыра, чыстасардэчна, гарача (вітаць)’ і інш.;

2) назвы асоб паводле роду дзейнасці і заняткаў, напрыклад: як *злодзей* ‘з аглядак, з асцярогай’; як *капітан з салдатам* ‘начальніцкім тонам’; як *нянькі каля калыскі* ‘рупліва, дбайна (клапаціцца)’; як *той пастух над статкам* ‘уважліва, неаслабна, пільна (наглядаць за кім-н.)’ і інш.;

3) назвы асоб паводле сацыяльнага стану, пасады, тытула, нацыянальнасці, напрыклад: як *пан* ‘вельмі добра, зручна (зрабіць, уладкавацца)’; як *сам цар* ‘велічна, паважна (сядзець)’; як *цыган* ‘непаседлівы, пра таго, хто не можа доўгі час прабыць на адным месцы’ і інш.;

4) назвы асоб па фізічнаму ці эмацыянальна псіхічнаму стану, напрыклад: як *апараны* ‘імкліва, хутка выскачыць’; як *аслупянелы* ‘нерухомы ад здзіўлення, узрушаны’; як *забіты* ‘вельмі моцна, без просьпы (спаць)’; як *закляты* ‘нерухома’ і інш.;

5) назвы частак цела чалавека (саматызмы), напрыклад, як *на далоні* ‘вельмі ясна, вельмі выразна (відаць)’; як *свае пяць пальцаў* ‘вельмі добра, грунтоўна (ведаць)’; як *без рук* ‘бездапаможны’ і інш.

Прыродныя з’явы ва ўсіх сваіх праяўленнях непарыўна складаюць умовы жыцця беларуса [3, с. 117], пра што сведчаць устойлівыя параўнанні, кампаратанты ў якіх выступаюць:

1) назвы атмасферных з’яў, напрыклад: як *вечер у полі* ‘ні ад каго не залежны, нікому не падпарадкаваны, адзінокі’; як *той віхар* ‘знянацку, імкліва’; як *з грому* ‘раптоўна, няспадзявана, імшненна’; як *маланка* ‘вельмі хутка’; як *навальніца* ‘ўжываецца, калі хочучь падкрэсліць вышэйшую ступень якіх-н. падзей’; як *чорны вір* ‘неспакойна, варожа’ і інш.;

2) назвы розных нябесных аб’ектаў, напрыклад: як *зорка* ‘шчаслівы, радасны’; як *той месяц малады* ‘жвава, рэзва, гарэзліва’; як *неба* ‘чысты, светлы (пра вочы)’ і інш.;

3) назвы прыродных катаклізмаў і розных катастроф, напрыклад: як *навала-пато* ‘хутка, з вялікай сілай, напорыста’; як *пасля вайны ці патопа* ‘нічога няма, нічым не запоўнена’; як *у пажары* ‘зіхатліва, вельмі ярка, асляпляльна’ і інш.;

4) назвы пор года, адрэзкаў часу, свят, напрыклад: як *ноч* ‘цяжка, непрыемна, жажліва’; як *перад калядамі* ‘старанна, акуратна’; як *вечар глухі* ‘паступова; утайманна, спакойна’; як *вясна* ‘жадана, зазыўна, пшчотна’ і інш.;

5) назвы рэчываў, напрыклад: як *серабро* ‘вельмі ярка, зіхатліва’; як *смала* ‘неадчэпна, надакучліва, назойліва’; як *шкло* ‘чысты, празрысты, гладкі’; як *медзь* ‘звонка, гучна, гулка (гучаць)’ і інш.

Ёсць і такія кампаратыўныя фразеалагізмы, якія засталіся па-за межамі вылучаных груп з прычыны іх адзінкавасці, напрыклад: як *песню* ‘мілагучна, прыемна на слых’; як *па сігналу* ‘вельмі хутка, дружна’; як *на падбор* ‘аб нечым, некім ад-

нолькавым, падобным'; як на заказ 'пра тое, што адпавядае чым-небудзь патрабаванням; узорны, выдатны' і інш.

Самай вялікай па аб'ёме з'яўляецца група кампаратыўных фразеалагізмаў, кампанант у якіх прадстаўлены кампанентамі-лексэмамі, якія называюць прадметы побыту. І гэта не дзіўна, бо яны называюць паняцці, з якімі просты чалавек кожны дзень сутыкаўся ў сваёй будзённай працы, прадметы і з'явы, якія былі заўсёды ў яго полі зроку, якія з'яўляліся неад'емнай часткай паўсядзённай дзейнасці і жыцця чалавека.

Літаратура

1. Ляшчынская, В. А. Асацыятыўнае поле параўнанняў Янкі Купалы / В. А. Ляшчынская // Язык и социум : материалы VI Междунар. науч. конф., 3–4 дек. 2004 г. – Минск, 2004. – С. 291–296.
2. Фразеалагічны слоўнік мовы твораў Я. Коласа / пад рэд. А. С. Аксамітава. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 656 с.
3. Ляшчынская, В. А. Слова ў паэзіі Янкі Купалы / В. А. Ляшчынская. – Мінск : РІВШ, 2004. – 272 с.

ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

В. А. Перепечко

*Брянский государственный технический университет,
Российская Федерация*

Научный руководитель Н. А. Ноздрин, доцент

Сегодня всем хорошо известны духовно-нравственные проблемы нашего общества. Об этом много пишут и говорят. Но осознания проблем недостаточно, чтобы найти их решение. В процессе формирования гражданского общества многократно возрастает роль духовности каждой личности. Человек должен уметь отличать чуждое и враждебное. Духовность должна защищать нас от неверных поступков и разрушительных действий по отношению к окружающим и самим себе.

Большой проблемой является то, что уровень духовности снижается незаметно. Проявлением этого является равнодушие, усиление агрессии и жестокости, появление потребительских желаний, растворение совести. Основной задачей современного мира является желание заполнить его потребительскими, материальными ценностями, желаниями бороться за вымышленный успех. Большинство людей отвергают духовную составляющую человеческого существования. Разрушаются связи родителей с детьми, отчуждаются семейные традиции.

Духовная жизнь человека и общества – это феномен, который, как и культура, отличает человеческое существование от природного и придает ему социальный характер. Через духовность идет осознание окружающего мира, выработка более глубокого и тонкого отношения к нему. От того, как человек использует потенциал духовности, зависит его настоящее и будущее. Идет процесс познания человеком самого себя, своего предназначения и жизненного смысла. Духовность сегодня – это условие для решения задачи выживания человечества, его надежного жизнеобеспечения, устойчивого развития общества и личности. Создаваемый человеком идеально-духовный мир: мир понятий, образов и ценностей – развивается и по своим собственным законам. В результате он может высоко подняться над материальными благами, данными человеку. Обнаруживается, что достижения науки, техники и медицины могут быть использованы не во благо, а во вред человеку. Ради денег, комфорта одни люди способны беспощадно уничтожать других. Таким образом, главное противоречие времени состоит в том, что научно-технический прогресс не сопровождается прогрессом нравственным, а наоборот: большие массы людей утрачивают собственные нравственные опоры, усложняется духовная жизнь общества.